

NAAM METHODIEK:

COÖPERATIEF TAALBELEID VOOR MONDELINGE TAALVAARDIGHEID

FASE VAN HET VERNIEUWINGSPROCES

F1 – BEELDVORMING	F2 – DOELGERICHT WERKPLAN	F3 – OPVOLGING EN MEETBAARHEID
X	X	X

AIP-MODEL (ANALYSE VAN EEN INNOVATIEPROCES)

VISIE	ACTIVITEIT	ORGANISATIE
X	X	X

DOELGROEP:

het volledige leerkrachtenteam.

DOELEN VAN DE WERKVORM:

- Professionaliseren in de focus die je voor taal gekozen hebt en inspiratie opdoen.
- Inzicht krijgen in het proces van taalbeleid en wat daar in elke fase voor nodig is.

TIJD: 2 à 3 uur.

MATERIAAL:

- Beschikbaar voor iedereen: een materialentafel met flappen, stiften e.d.
- Per groep:
  - één opdrachtkaart. Elke groep krijgt een andere opdrachtkaart.
  - vijf bronnenkaarten. Indien je groepen van zes maakt, kopieer je één bronnenkaart dubbel voor de zesde deelnemer.
  - rollen om op te spelen.

WERKWIJZE:

Heterogene groepjes van vijf

WAT ER VOORAF GEBEURT

1. De zorgcoördinator en directie delen het team in in groepjes van vijf. De samenstelling is zo heterogeen mogelijk. Eventueel worden er ook rollen aan de groepsleden toegekend: wie is de organisator, reporter, tijdsbewaker, materiaalmeester en bemiddelaar?
2. De bronnenkaarten en de opdrachtenkaart worden gekopieerd en per groep in een omslag gestoken.
3. Het lokaal is zo ingericht dat men gemakkelijk in groepjes van vijf aan de slag kan.
4. Voorzie een materialentafel waar de materiaalmeester het benodigde kan komen halen en terugleggen. Plak op elke tafel ook de letter van de bronnenkaart die er in de expertgroep samenkomt. Visualiseer deze expertgroepen op bord zodat alle mensen met bronnenkaart C in fase 2 meteen naar de juiste tafel lopen.

WAT ER TIJDENS GEBEURT

1. Verwoord bij het begin van deze oefening het doel:
  - Je doet deze oefening enerzijds om je inhoudelijk te verdiepen in taal en anderzijds om samen mee beleid te maken. Omdat een taalbeleid staat of valt met de samenwerking in een team, kiezen we ook voor een coöperatieve werkvorm om er samen mee aan de slag te gaan.
  - Elke groep krijgt vijf verschillende bronnenkaarten en een opdracht. Je hebt elkaars informatie nodig om de opdracht tot een goed einde te brengen. Jullie input zal de basis vormen van het taalbeleid dat we uitwerken.
  - Wij geven geen input maar begeleiden het proces. Timing en benodigde materialen vind je terug op de opdrachtkaart.
  - Na afloop presenteren we ons werk aan de hele groep. Iedereen doet mee aan die presentatie.
2. De organisatoren van deze werkvormen begeleiden de groepen waar nodig.
3. Tijdens de presentatie nemen zij notitie en bevragen zowel het product dat gepresenteerd wordt (haalbaarheid?) als het proces (hoe ging het samenwerken hierrond?).

WAT ER ACHTERAF GEBEURT

1. Wat gepresenteerd werd, vormt de basis van het taalbeleid. Hou dit bij, hang het op in je bureau of in de leraarskamer.
2. Op een volgende PV toont de directie en/of het kernteam aan hoe deze oefening bijgedragen heeft tot het huidige taalbeleidsplan. Wees zeer helder met welke input wel en met welke input geen rekening werd gehouden. Verwoord waarom (niet).

GOED OM TE WETEN:

- Het is handig dat de begeleider het startuur van de activiteit op bord zet. Zo ijkten alle tijdsbewakers zich op hetzelfde startuur en gaat men op hetzelfde moment naar de expertgroepen en terug. Op die manier is ook iedereen op hetzelfde moment klaar om te presenteren.
- In totaal worden er vier ontwerpprincipes besproken op de bronnenkaarten. Deze zijn:
  - **Ontwerpprincipe 1: de TO-tale aanpak.** Je werkt aan organisatie, activiteit en visie wanneer je een vernieuwingsproces begeleidt.
  - **Ontwerpprincipe 2: het klasniveau heeft voorrang.** Acties doe je altijd eerst voor de hele klas. Individueel remediëren is steeds je laatste stap.
  - **Ontwerpprincipe 3: volhouden!** Als je weet dat elke vernieuwing 7 tot 12 weken nodig heeft om effecten te zien, kan je makkelijker volhouden. Nieuwe dingen vaak doen, maakt dat je er expert in wordt en dat je vruchten kan plukken.
  - **Ontwerpprincipe 4: de drie functies van de directie.** In elk vernieuwingsproces heeft de directie een cruciale functie. Ze geeft richting (Waar gaan we naartoe? Welke effecten willen we zien?), ze biedt ondersteuning die past bij de noden van het team en volgt op.

GO!

OPDRACHTKAART GROEP 1

ALGEMENE UITLEG

Start met het doornemen van je rol en speld je badge op zodat het voor iedereen duidelijk is welke rol jij in dit groepswork zal vervullen. Iedereen licht zijn rol kort toe aan de andere groepsleden. De organisator licht tevens de opdracht toe. Je krijgt hiertoe **5 minuten** (Fase 0). Deze groepsopdracht verloopt in vijf fasen en behelst twee deelopdrachten: opdracht A en opdracht B. Je dient ze ook in deze volgorde te doorlopen.

SPELREGELS

1. Iedereen heeft een specifieke taak in de groep, maar is verantwoordelijk voor het hele proces en resultaat van de groep.
2. Als je raad wil van de begeleider, moet dit een beslissing van de hele groep zijn omtrent een vraag van de hele groep.
3. Elke groep is verantwoordelijk voor zijn eigen presentatie. De hele groep komt naar voor. Elk groepslid is daarbij beschikbaar en in staat om de vragen van het publiek en van de begeleider te beantwoorden.

OPDRACHT A

Verdiep je in de bronnenkaart die de organisator je toebedeelt. (FASE 1) Je bestudeert de theorie grondig en noteert moeilijkheden en bedenkingen. Zet een smiley bij de elementen waarin jij sterk bent (in **12 minuten**).

Daarna begeeft iedereen zich naar de expertgroep (FASE 2), waar je met collega's met dezelfde bronnenkaart in de diepte gaat kijken. Je wisselt ervaringen uit en geeft vanuit jullie bronnenkaart drie voorbeelden die op school sterk lopen én één element waar je grondiger naar wilt kijken. Iedereen noteert. Voor deze tweede fase krijg je **13 minuten** de tijd.

Ga terug naar je oorspronkelijke groep (FASE 3). Wissel expertise uit over de verschillende bronnenkaarten terwijl je de volgende vragen beantwoordt (je krijgt hiertoe **20 minuten**):

1. Deze drie krachten van ons team moeten we zeker koesteren!
2. Als we aan mondelinge taalvaardigheid werken, welke effecten willen we dan bij onszelf als leerkracht zien? Welke effecten willen we bij kinderen zien?
3. Deze acties rond mondelinge taalvaardigheid zou ik helemaal zien zitten.
4. Dit idee rond opvolging lijkt ons nodig in ons team.

OPDRACHT B: FLAP BEGINSITUATIE

In je oorspronkelijke groep ga je samen aan het werk om deze B-opdracht tot een goed einde te brengen (FASE 4). Jullie zijn de onderzoekers die een stevige beeldvorming maken van je team. Op een flap geef je helder weer waar leerkrachten en kinderen goed in zijn betreffende mondelinge taalvaardigheid. Je doet twee voorstellen om die sterktes samen te vieren en te expliciteren aan de kinderen, ouders en de wereld. Daarnaast geef je ook weer welke uitdagingen de leerkrachten en de kinderen ervaren voor spreken of luisteren. In de presentatie presenteer je je flap en je advies om te vieren. Voor deze derde fase krijg je **25 minuten** de tijd. Je presentatie mag maximum **5 minuten** duren (FASE 5). Veel succes!

OPDRACHTKAART GROEP 2

ALGEMENE UITLEG

Start met het doornemen van je rol en speld je badge op zodat het voor iedereen duidelijk is welke rol jij in dit groepswork zal vervullen. Iedereen licht zijn rol kort toe aan de andere groepsleden. De organisator licht tevens de opdracht toe. Je krijgt hiertoe **5 minuten**. Deze groepsopdracht verloopt in vijf fasen en behelst twee deelopdrachten: opdracht A en opdracht B. Je dient ze ook in deze volgorde te doorlopen.

SPELREGELS

1. Iedereen heeft een specifieke taak in de groep, maar is verantwoordelijk voor het hele proces en resultaat van de groep.
2. Als je raad wil van de begeleider, moet dit een beslissing van de hele groep zijn omtrent een vraag van de hele groep.
3. Elke groep is verantwoordelijk voor zijn eigen presentatie. De hele groep komt naar voor. Elk groepslid is daarbij beschikbaar en in staat om de vragen van het publiek en van de begeleider te beantwoorden.

OPDRACHT A

Verdiep je in de bronnenkaart die de organisator je toebedeelt. (FASE 1) Je bestudeert de theorie grondig en noteert moeilijkheden en bedenkingen. Zet een smiley bij de elementen waarin jij sterk bent (in **12 minuten**).

Daarna begeeft iedereen zich naar de expertgroep (FASE 2), waar je met collega's met dezelfde bronnenkaart in de diepte gaat kijken. Je wisselt ervaringen uit en geeft vanuit jullie bronnenkaart drie voorbeelden die op school sterk lopen én één element waar je grondiger naar wilt kijken. Iedereen noteert. Voor deze tweede fase krijg je **13 minuten** de tijd.

Ga terug naar je oorspronkelijke groep (FASE 3). Wissel expertise uit over de verschillende bronnenkaarten terwijl je de volgende vragen beantwoordt (je krijgt hiertoe **20 minuten**):

1. Deze drie krachten van ons team moeten we zeker koesteren!
2. Als we aan mondelinge taalvaardigheid werken, welke effecten willen we dan bij onszelf als leerkracht zien? Welke effecten willen we bij kinderen zien?
3. Deze acties rond mondelinge taalvaardigheid zou ik helemaal zien zitten.
4. Dit idee rond opvolging lijkt ons nodig in ons team.

OPDRACHT B: VLAGGEN ONTWERPEN

In je oorspronkelijke groep ga je samen aan het werk om deze B-opdracht tot een goed einde te brengen (FASE 4). Jullie zijn de richtinggevers die doelen bepalen voor het team. Ontwerp en knip twee vlaggen die het uiteindelijke doel of effect van mondelinge taalvaardigheid bij kinderen verbeelden. Wat moet het kinderen opleveren? Bij elke vlag noteer je drie ideeën om daar te geraken: welke acties zijn daarvoor nodig? Waar moet dan overlegtijd voor zijn? Vanuit welke visie werk je ernaar toe? Je schrijft ook een teambeloning of feest uit voor het moment dat men dit vlagje bereikt. Hoe ga je dat samen vieren? In de presentatie toon je de vlaggen, de stappen die daartoe nodig lijken en het feest dat je erbij verzonnen hebt om te vieren dat je onderweg bent. Voor deze derde fase krijg je **25 minuten** de tijd. Je presentatie mag maximum **5 minuten** duren (FASE 5). Veel succes!

OPDRACHTKAART GROEP 3

ALGEMENE UITLEG

Start met het doornemen van je rol en speld je badge op zodat het voor iedereen duidelijk is welke rol jij in dit groepswork zal vervullen. Iedereen licht zijn rol kort toe aan de andere groepsleden. De organisator licht tevens de opdracht toe. Je krijgt hiertoe **5 minuten**. Deze groepsopdracht verloopt in vijf fasen en behelst twee deelopdrachten: opdracht A en opdracht B. Je dient ze ook in deze volgorde te doorlopen.

SPELREGELS

1. Iedereen heeft een specifieke taak in de groep, maar is verantwoordelijk voor het hele proces en resultaat van de groep.
2. Als je raad wil van de begeleider, moet dit een beslissing van de hele groep zijn omtrent een vraag van de hele groep.
3. Elke groep is verantwoordelijk voor zijn eigen presentatie. De hele groep komt naar voor. Elk groepslid is daarbij beschikbaar en in staat om de vragen van het publiek en van de begeleider te beantwoorden.

OPDRACHT A

Verdiep je in de bronnenkaart die de organisator je toebedeelt. (FASE 1) Je bestudeert de theorie grondig en noteert moeilijkheden en bedenkingen. Zet een smiley bij de elementen waarin jij sterk bent (in **12 minuten**).

Daarna begeeft iedereen zich naar de expertgroep (FASE 2), waar je met collega's met dezelfde bronnenkaart in de diepte gaat kijken. Je wisselt ervaringen uit en geeft vanuit jullie bronnenkaart drie voorbeelden die op school sterk lopen én één element waar je grondiger naar wilt kijken. Iedereen noteert. Voor deze tweede fase krijg je **13 minuten** de tijd.

Ga terug naar je oorspronkelijke groep (FASE 3). Wissel expertise uit over de verschillende bronnenkaarten terwijl je de volgende vragen beantwoordt (je krijgt hiertoe **20 minuten**):

1. Deze drie krachten van ons team moeten we zeker koesteren!
2. Als we aan mondelinge taalvaardigheid werken, welke effecten willen we dan bij onszelf als leerkracht zien? Welke effecten willen we bij kinderen zien?
3. Deze acties rond mondelinge taalvaardigheid zou ik helemaal zien zitten.
4. Dit idee rond opvolging lijkt ons nodig in ons team.

OPDRACHT B: EEN WERKPLAN MET APPLAUS

In je oorspronkelijke groep ga je samen aan het werk om deze B-opdracht tot een goed einde te brengen (FASE 4). Jullie bouwen een werkplan voor mondelinge taalvaardigheid. Je neemt een flap en noteert bovenaan het hoofddoel van je werkplan: wat moet het effect zijn van goed spreek- of luisteronderwijs? Je tekent drie wegen naar dat doel: één weg is de weg van organisatie. Je noteert daarbij welke overlegmomenten je daartoe voorziet, wie er moet zijn, welke agendapunten zeker aan bod moeten komen. Voor die overlegmomenten formuleer je tevens één verbod (geen gsm, geen praktische mededelingen, alleen inhoudelijk werken ...). Weg 2 verbeeldt minstens twee acties die je op klasniveau kan doen en twee acties die je klasoverschrijdend kan doen. Weg 3 toont de hoekstenen van jullie visie over schrijven. In de presentatie toon je je werkplan en expliciteer je de drie verschillende wegen. Vooraf verwoordt de reporter jullie B-opdracht aan de groep. De reporter vraagt je publiek om te klappen na elke weg. De intensiteit geeft aan hoezeer het publiek het met je eens is (niet klappen = oneens; luid klappen = geweldig idee!). Voor deze derde fase krijg je **25 minuten** de tijd. Je presentatie mag maximum **5 minuten** duren (FASE 5). Succes!

OPDRACHTKAART GROEP 4

ALGEMENE UITLEG

Start met het doornemen van je rol en speld je badge op zodat het voor iedereen duidelijk is welke rol jij in dit groepswork zal vervullen. Iedereen licht zijn rol kort toe aan de andere groepsleden. De organisator licht tevens de opdracht toe. Je krijgt hiertoe **5 minuten**. Deze groepsopdracht verloopt in vijf fasen en behelst twee deelopdrachten: opdracht A en opdracht B. Je dient ze ook in deze volgorde te doorlopen.

SPELREGELS

1. Iedereen heeft een specifieke taak in de groep, maar iedereen is verantwoordelijk voor het hele proces en resultaat van de groep.
2. Als je raad wil van de begeleider, moet dit een beslissing van de hele groep zijn omtrent een vraag van de hele groep.
3. Elke groep is verantwoordelijk voor zijn eigen presentatie. De hele groep komt naar voor. Elk groepslid is daarbij beschikbaar en in staat om de vragen van het publiek en van de begeleider te beantwoorden.

OPDRACHT A

Verdiep je in de bronnenkaart die de organisator je toebedeelt. (FASE 1) Je bestudeert de theorie grondig en noteert moeilijkheden en bedenkingen. Zet een smiley bij de elementen waarin jij sterk bent (in **12 minuten**).

Daarna begeeft iedereen zich naar de expertgroep (FASE 2), waar je met collega's met dezelfde bronnenkaart in de diepte gaat kijken. Je wisselt ervaringen uit en geeft vanuit jullie bronnenkaart drie voorbeelden die op school sterk lopen én één element waar je grondiger naar wilt kijken. Iedereen noteert. Voor deze tweede fase krijg je **13 minuten** de tijd.

Ga terug naar je oorspronkelijke groep (FASE 3). Wissel expertise uit over de verschillende bronnenkaarten terwijl je de volgende vragen beantwoordt (je krijgt hiertoe **20 minuten**):

1. Deze drie krachten van ons team moeten we zeker koesteren!
2. Als we aan mondelinge taalvaardigheid werken, welke effecten willen we dan bij onszelf als leerkracht zien? Welke effecten willen we bij kinderen zien?
3. Deze acties rond mondelinge taalvaardigheid zou ik helemaal zien zitten.
4. Dit idee rond opvolging lijkt ons nodig in ons team.

OPDRACHT B: DE OLIJKE OPVOLGERS

In je oorspronkelijke groep ga je samen aan het werk om deze B-opdracht tot een goed einde te brengen (FASE 4). Jullie zijn de olijke opvolgers van het team. Jullie zoeken naar vijf manieren om je goed beleid over mondelinge taalvaardigheid ook op te volgen, zodat je evolutie kan meten. Je mag ook een keuze maken tussen spreken of luisteren. Gebruik je A-opdracht als basis. Je houdt rekening met de drie fasen in opvolging: (1) Gebeurt het? (2) Gebeurt het vaak genoeg? (3) Gebeurt het goed genoeg? Je zorgt ervoor dat opvolging de verbondenheid en het competentiegevoel versterkt. In de presentatie speel je in een toneeltje de mogelijkheden tot opvolging die je bedacht. De reporter leidt de opdracht in en is verteller. Iemand toont de actie, een ander hoe die idealiter opgevolgd wordt. Voor deze derde fase krijg je **25 minuten** de tijd. Je presentatie mag maximum **5 minuten** duren (FASE 5). Veel succes!

OPDRACHTKAART GROEP 5

ALGEMENE UITLEG

Start met het doornemen van je rol en speld je badge op zodat het voor iedereen duidelijk is welke rol jij in dit groepswork zal vervullen. Iedereen licht zijn rol kort toe aan de andere groepsleden. De organisator licht tevens de opdracht toe. Je krijgt hiertoe **5 minuten**. Deze groepsopdracht verloopt in vijf fasen en behelst twee deelopdrachten: opdracht A en opdracht B. Je dient ze ook in deze volgorde te doorlopen.

SPELREGELS

1. Iedereen heeft een specifieke taak in de groep, maar is verantwoordelijk voor het hele proces en resultaat van de groep.
2. Als je raad wil van de begeleider, moet dit een beslissing van de hele groep zijn omtrent een vraag van de hele groep.
3. Elke groep is verantwoordelijk voor zijn eigen presentatie. De hele groep komt naar voor. Elk groepslid is daarbij beschikbaar en in staat om de vragen van het publiek en van de begeleider te beantwoorden.

OPDRACHT A

Verdiep je in de bronnenkaart die de organisator je toebedeelt. (FASE 1) Je bestudeert de theorie grondig en noteert moeilijkheden en bedenkingen. Zet een smiley bij de elementen waarin jij sterk bent (in **12 minuten**).

Daarna begeeft iedereen zich naar de expertgroep (FASE 2), waar je met collega's met dezelfde bronnenkaart in de diepte gaat kijken. Je wisselt ervaringen uit en geeft vanuit jullie bronnenkaart drie voorbeelden die op school sterk lopen én één element waar je grondiger naar wilt kijken. Iedereen noteert. Voor deze tweede fase krijg je **13 minuten** de tijd.

Ga terug naar je oorspronkelijke groep (FASE 3). Wissel expertise uit over de verschillende bronnenkaarten terwijl je de volgende vragen beantwoordt (je krijgt hiertoe **20 minuten**):

1. Deze drie krachten van ons team moeten we zeker koesteren!
2. Als we aan mondelinge taalvaardigheid werken, welke effecten willen we dan bij onszelf als leerkracht zien? Welke effecten willen we bij kinderen zien?
3. Deze acties rond mondelinge taalvaardigheid zou ik helemaal zien zitten.
4. Dit idee rond opvolging lijkt ons nodig in ons team.

OPDRACHT B: KRITISCHE KLAAS

In je oorspronkelijke groep ga je samen aan het werk om deze B-opdracht tot een goed einde te brengen (FASE 4). Jullie zijn de kritische, bezorgde collega's uit het team. Jullie voorspellen vijf moeilijkheden of weerstanden om dit beleid voor mondelinge taalvaardigheid tot een goed einde te brengen. Voor elke moeilijkheid geef je aan wat zowel de leerkracht zelf als de directie of zorgcoördinator kunnen betekenen om deze het hoofd te bieden. In de presentatie speel je een debat waarin iemand Kritische Klaas speelt die telkens een moeilijkheid aanreikt en verwoordt waarom het toch niet kan lukken. Iemand anders legt Kritisch Klaas dan jullie ondersteuning uit: Wat kan hij zelf ondernemen? Welke ondersteuning is er vanuit de directie of de zorg? Voordat je aan je debat begint, verwoordt de reporter jullie B-opdracht aan de groep. Voor deze derde fase krijg je **25 minuten** de tijd. Je presentatie mag maximum **5 minuten** duren (FASE 5). Veel succes!

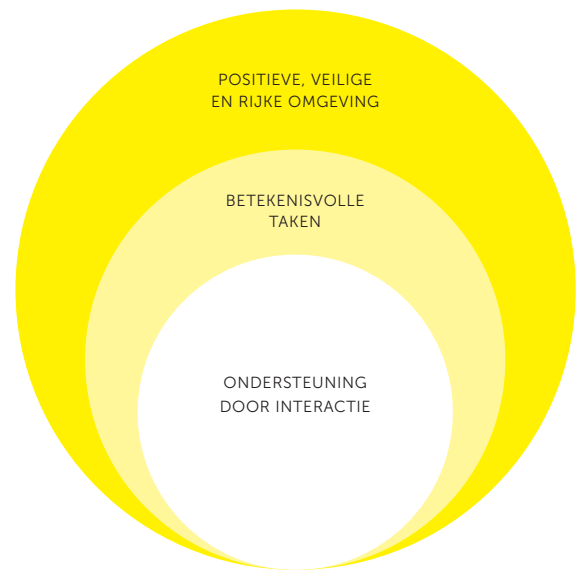
BRON A: BEGINSITUATIE

HOE NEEM JE DE BEGINSITUATIE VAN JE KLAS ONDER DE LOEP?

Je merkt dat de resultaten voor mondelinge taalvaardigheid op school niet zo goed zijn als verwacht. Hoe kan je dan grondig onderzoeken wat de oorzaken zijn? Je kan naar de toetsen luisteren en spreken kijken, een foutenanalyse maken en cijfers uit het leerlingvolgsysteem of Cito-toetsen vergelijken met vorige jaren. Dat geeft je 'harde data': kwantificeerbare gegevens. Die kan je op een overleg bespreken met je collega's en zorgcoördinator. Zo kan je samen oorzaken vinden: Nemen we er niet genoeg tijd voor? Is er meer herhaling nodig? Modelleer ik voldoende? Zijn de lessen uit de handleiding kwaliteitsvol genoeg? Krijgen alle kinderen voldoende oefenkansen? Daarnaast kan je ook 'zachte data' verzamelen: reflecteren over je eigen handelen in de klas, je collega's vragen wat ze goed kunnen en wat kinderen goed kunnen. Je vraagt ook naar wat moeilijk loopt bij de kinderen. Die moeilijkheden delen en selecteren welke daarvan je prioriteit aanpakt, vormen meteen de opstap naar je aanpak.

Post-it methode

- Met collega's: geef elke collega drie post-it's. Vraag hen te noteren waar zij en/of de kinderen sterk in zijn. Verzamel deze post-it's, cluster en bespreek ze. Zorg dat die kracht in het team gekoesterd kan worden en zichtbaar wordt voor anderen. Maak een poster, post op Facebook of je website. Daarna deel je post-it's uit om twee moeilijkheden te noteren. Ook die verzamel en cluster je totdat je samen één prioriteit vindt waar je als team echt voor wilt gaan.

DE DRIE CIRKELS © CTO, KU LEUVEN

ONTWERPPRINCIPE 1: DE TO-TALE AANPAK

De kwaliteit van luisteren en spreken verhogen doe je op drie niveaus: je gaat in de klas gericht aan de slag met interactieve werkvormen en je zet luisteren en spreken effectief in je weekrooster. Je doet voor, doet mee en laat kinderen nadoen. Dat is werken aan activiteit. De effecten die je op klasniveau bereikt, zijn afhankelijk van je organisatie en visie (zie AIP-model). Zo is het nodig dat je structureel overleg voorziet voor mondelinge taalvaardigheid. Je spreekt met collega's af wie wat doet opdat er een leerlijn kan groeien. Maar door dingen samen te doen, door in overleg te gaan, ontwikkel je samen ook een visie. Het is doordat je aan activiteit én aan visie én aan organisatie werkt, dat het rendement in de klas hoger zal liggen.

WAAR KAN JE DE MOSTERD HALEN?

Bij je collega's – Handboek taalbeleid Kris Van den Branden
– drie cirkels van de krachtige taalleeromgeving (CTO) –
Vertelschort – bundel interactieve werkvormen van het Centrum voor Taal en Onderwijs – kamishibai ...

GETUIGENIS:

Ik ben juf Emilie uit het vierde leerjaar. Ik merk dat kinderen op de toetsen van luisteren en spreken vaak onderpresteren, maar ik weet niet hoe het komt. Ik vind het ook lastig om goed te observeren of te meten of en welke strategieën ze gebruiken. Tot nu toe kijk ik alleen naar mijn eigen aanpakgedrag: Verzorg ik zelf mijn eigen taalgebruik en voorzie ik genoeg taalaanbod? Leg ik de betekenis van woorden voldoende uit? Ik vermoed dat resultaten op kindniveau veel trager zichtbaar zijn. Hoe volg ik hun evolutie goed op?

BRON B: DOELEN

WAT IS GOED LUISTER- EN SPREEKONDERWIJS?

Mondelinge taalvaardigheid vormt de basis voor taalontwikkeling. Het zijn de talige vaardigheden die kinderen het eerst ontwikkelen en waarop de ontwikkeling van andere vaardigheden in sterke mate gebaseerd is. Deze taalvaardigheid is van cruciaal belang in alle schoolvakken, aangezien in alle vakken mondelinge taal gebruikt wordt om lesinhouden over te brengen, instructies te geven, oefeningen te maken, te discussiëren ... Mondelinge taalvaardigheid stimuleer je door de lessen af te toetsen aan de drie cirkels van de krachtige taalleeromgeving:

- 1. Positief, veilig en rijk leerklimaat:** Dit is een klimaat waarin het **welbevinden** en de spreekdurf van de kinderen voldoende hoog ligt. Fouten worden niet afgestraft, successen worden beloond. Er wordt positief omgegaan met de eigen taal. Kinderen mogen initiatief en verantwoordelijkheid nemen. Een actieve luisterhouding wordt gestimuleerd. De leerkracht zelf geeft **ruimte om te spreken** door nog even stil te blijven, de eigen beurt korter te maken en een non-verbale, geïnteresseerde luisterhouding aan te nemen. De leerkracht voorziet ook een rijk lees- en boekenaanbod.
- 2. Betekenisvolle taken:** Taken streven uiteraard een relevant leerplandoel na en aan de kinderen maak je jouw verwachtingen duidelijk. De taak moet ervoor zorgen dat kinderen betrokken, **gemotiveerd** en intens bezig zijn. Dat doe je door een voor de kinderen **interessant** en **functioneel** doel te voorzien, waarbij taal een middel is dat ingezet moet worden om dit doel te bereiken. Dit wil zeggen dat de taak gericht moet zijn op taalvaardigheid en niet (enkel) op taalkennis of woordenschat. Zorg verder voor variatie in de werken groeperingsvormen: kinderen moeten kansen krijgen om van elkaar te leren door werkvormen die interactie uitlokken. **Je leert pas vaardig worden in een taal als je ook effectief veel kansen krijgt om deze taal te spreken.**
- 3. Ondersteuning door interactie:** Hierin schuilt voor leerkrachten een belangrijke rol: **stel je op als begeleider en minder als leider!** Dit kan je doen door met je eigen taalaanbod in te pikken op wat kinderen zeggen. Het taalaanbod kan je begrijpelijker maken door te parafraseren, visuele ondersteuning aan te bieden en door nieuwe woorden te kaderen in een ruime context. Je kan mondelinge taalvaardigheid ook stimuleren door open en denkstimulerende vragen te stellen. Je ondersteuning is vooral gericht op het proces: stel bijvragen zodat kinderen het probleem zelf kunnen oplossen. Verder geef je vooral **feedback** op de inhoud en minder op de vorm (correct taalgebruik). Het taalgebruik corrigeer je dan onrechtstreeks via reacties. Tot slot denk je er bewust over na om alle kinderen even rijke **interactiekansen** te geven.

BRON: 'KIJKWIJZER KRACHTIGE LEEROMGEVING', CENTRUM VOOR TAAL EN ONDERWIJS

JE HEBT
MAKKELIJK
PRATEN

ONTWERPPRINCIPE 2: DE KLAS HEEFT VOORRANG

Het klasniveau heeft altijd voorrang op individuele remediëring. Kinderen die ondersteuning nodig hebben, worden altijd eerst op zo'n manier geholpen dat alle kinderen er mee van profiteren. Hebben ze na gerichte differentiatie op klasniveau nog steeds extra hulp nodig, kan je overgaan naar individuele remediëring.

WELKE DOELEN KAN JE KIEZEN?

ZILL: Mondelinge taalvaardigheid
Nederlands: "Ik begrijp en breng een mondelinge boodschap over in betekenisvolle situaties."

- 1. TOmn1:** Een mondelinge boodschap verwerken
  - informatie herkennen en selecteren; informatie ordenen, verbinden of samenvatten; informatie beoordelen
- 2. TOmn2:** Een mondelinge boodschap overbrengen
  - Spontaan vertellen; zich expressief uiten; informatie overzichtelijk weergeven; persoonlijk verslag uitbrengen
- 3. TOmn3:** Actief deelnemen aan een gesprek
  - Tweegesprek; gesprek in kleine kring of groep; klasgesprek

BRON C: WERKPLAN

MET MONDELINGE TAALVAARDIGHEID AAN DE SLAG

Een goed werkplan is gebaseerd op drie pijlers: activiteit, organisatie en visie. Als je met mondelinge taalvaardigheid aan de slag gaat, doe je dat in de klas met gerichte ondersteuning (activiteit) maar ook door overlegtijd te voorzien (organisatie) en samen met je collega's een visie of lijn uit te zetten voor luisteren en spreken (visie).

- Voorbeeldacties bij **'activiteit'**: interactieve werkvormen (zoals hoekenwerk), gebruik maken van talige tussendoortjes, inzetten op interactief, herhaald voorlezen: bied je kleuters vier keer hetzelfde verhaal aan dat je telkens op een andere manier vertelt (bv. poppenkast, interactief voorlezen, kamishibai ...).
- Voorbeeldacties bij **'organisatie'**: een werkgroep 'taal' samenstellen, systematisch tijd voorzien op de personeelsvergadering om samen aan mondelinge taalvaardigheid te werken, luisteren en spreken in je weekrooster inplannen, collega's jouw aanpak laten observeren met behulp van een kijkwijzer ...
- Voorbeeldacties bij **'visie'**: samen met je collega's de lessen uit de handleiding verfijnen tot ze mondelinge taalvaardigheid stimuleren, spreken over wat je belangrijk vindt, voorleven door zelf interactieve werkvormen te gebruiken ...

EEN IJZEREN WET IN TAALVERWERVING: KWANTITEIT TELT!

- Kinderen moeten veel taalaanbod, veel kansen om zelf taaluitingen te produceren en veel feedback op hun taalproductie krijgen. Denk hier ook aan het principe van "taal in alle vakken"!
- Nieuwe woorden moeten niet één keer worden aangeboden, maar meermaals om echt indruk te maken op het brein van het kind.
- Kinderen moeten veel praten om echt vloeiende praters te kunnen worden.

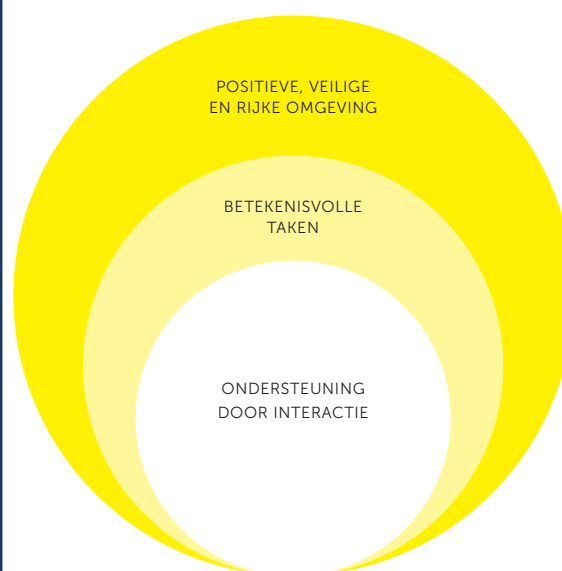
Voorzie dus een rijk taalaanbod en veel spreek- en luisterkansen waarbij je er bewust op toeziet dat ieder kind voldoende aan het woord komt, voldoende persoonlijk taalaanbod en persoonlijke feedback krijgt. Kinderen leren het best in interactie met jou én met andere kinderen. Veel van het goede dus: veel kwantiteit van rijke kwaliteit!

NAAR: 'HANDBOEK TAALBELEID BASISONDERWIJS', ACCO, KRIS VAN DEN BRANDEN

JE HEBT
MAKKELIJK
PRATEN

ONTWERPPRINCIPE 3: VOLHOUDEN

Houd vol! Het duurt altijd 7 tot 12 weken tot er effecten op de mondelinge taalvaardigheid van je leerlingen zichtbaar zijn. Zet daarom structureel herhaling in je weekrooster, voorzie veel luister- en spreektijd, investeer bijvoorbeeld in voorlezen en lees hetzelfde verhaal meerdere keren in een week voor. Veel goede initiatieven worden vroegtijdig gestopt omdat leerwinst nog niet zichtbaar is: volhouden dus!

DE DRIE CIRKELS © CTO, KU LEUVEN

Waarom interactief werken?

- De leerstof wordt beter onthouden
- Hoe meer interactiekansen, hoe hoger het effect op de leerresultaten

BRON D: OPVOLGEN

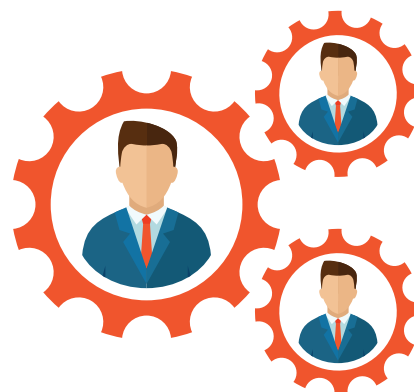
WAT WERKT IN OPVOLGEN?

Opvolgen is niet controleren of stress of druk verhogen. Het heeft niet als doel om de taakbelasting te verhogen of collega's met elkaar te vergelijken. Als het goed gedaan wordt, is opvolging verbindend, versterkt het de visie van het team, weet men beter van elkaar wat men doet, groeit het competentiegevoel van leerkrachten en wordt de kwaliteit van hun werk beter. Elke vernieuwing moet opgevolgd worden, maar niet meteen in kwaliteit.

- **Gebeurt het?** Ten eerste ga je als directie of zorgcoördinator na of men voor mondelinge taalvaardigheid aan het doen is wat afgesproken werd. Dat is de eerste stap: je gaat na of het gebeurt.
- **Gebeurt het vaak genoeg?** Drie weken later ga je na of het vaak genoeg gebeurt: je checkt of het vaak genoeg aan bod komt in meerdere vakken opdat leerkrachten er vaardig in worden en kinderen het kunnen verinnerlijken. Je gaat na of het in het weekrooster of de agenda staat.
- **Gebeurt het goed genoeg?** Nog drie weken later kan je lesbezoeken doen, hospiteren, een reflectieactiviteit organiseren om over de kwaliteit van de uitgevoerde acties te praten: Wat loopt goed? Wat kunnen we nog verfijnen? Onmiddellijk naar kwaliteit kijken, geeft leerkrachten onvoldoende de kans om zelf te oefenen, fouten te maken, leertijd te nemen en er hun eigen ding van te maken. Autonomieverlenend en betrokken leidinggeven betekent dus dat je niet meteen naar kwaliteit kijkt.

ONTWERPPRINCIPE 4: DE DRIE FUNCTIES VAN DE DIRECTIE

De directie heeft een belangrijke rol in een (taal)beleid. Ze geeft richting, liefst zo helder mogelijk (Daar willen we dat onze kinderen in juni staan). Ze legt ook druk: ze volgt op en kijkt toe dat alles gebeurt. Maar ze voorziet ook precies die ondersteuning (inhoudelijk, socio-emotioneel, praktisch ...) die leerkrachten nodig hebben. Alleen als die drie functies in evenwicht zijn, kunnen leerkrachten en leerlingen zich optimaal ontplooien.

WIST JE DAT ...

... interactieve werkvormen niet altijd groots en tijdrovend moeten zijn? Even per twee een minuutje uitwisselen zorgt óók al voor verhoogde interactiekansen bij ieder kind, want élk kind krijgt hierdoor een spreekbeurt.

Dit zijn de **voordelen van leerling-leerlinginteractie**:

- **Meer spreekkansen:** Tegelijkertijd zijn er meer leerlingen op hetzelfde moment aan het woord.
- **Veiliger klimaat:** In kleinere groepjes zijn kinderen minder bang om fouten te maken, hun persoonlijke mening of ideeën te uiten ... dan tijdens klassikale momenten.
- **Actiever werken:** In groeps- of duowerk komen leerlingen minder snel in de rol van de passieve luisteraar.
- **Heterogene groepen:** Minder taalvaardige leerlingen kunnen heel wat opsteken van interactie met sterkere taalvaardige leerlingen: rijker taalaanbod, taakaanpak, uitleg over betekenis van woorden ... Sterke taalvaardige leerlingen kunnen evenzeer profiteren van interactie met zwakker taalvaardige leerlingen: door iets uit te leggen, begrijp je iets vaak nog veel beter.
- **Sociale vaardigheden:** Leerlingen leren samenwerken met elkaar, naar elkaar luisteren, met elkaars ideeën en mening rekening houden en omgaan met diversiteit.

Hoewel de kans bestaat dat een leerling de taak helemaal naar zich toetrekt, de leerlingen maar wat treuzelen of storend gedrag vertonen, stijgt de kans dat de voordelen wél zullen optreden als er met volgende principes rekening wordt gehouden: leerlingen worden geconfronteerd met interessante, uitdagende taken; leerlingen werken naar een concreet product toe; er zijn duidelijke instructies gegeven rond tijd, decibels en houding; leerlingen zijn van elkaar afhankelijk om de opdracht tot een goed einde te brengen; de groepjes zijn heterogeen samengesteld o.b.v. niveau van taalvaardigheid, talenten en voorkennis; leerlingen bewaken zelf het groepsproces; de leerkracht loopt rond en ondersteunt.

BRON E: MEERTALIGHEID

HOE MEERTALIGHEID WAARDEREN IN LUISTEREN EN SPREKEN?

Er worden verschillende termen gebruikt als het om meertaligheid gaat. We zetten ze even op een rijtje (Van den Branden, 2014):

- **Moedertaalverwerving:** verwerven van de taal die het kind van bij de geboorte aangeleerd krijgt door de ouders. Het kan ook om twee talen gaan (bv. mama spreekt Nederlands, papa Arabisch).
- **Tweedetaalverwerving:** verwerven van een taal die niet de moedertaal is, maar wel dominant in de omgeving van het kind (bv. Belgisch-Marokkaanse peuter die thuis Arabisch spreekt en op school, in de opvang, media ... Nederlands oppikt).
- **Vreemdetaalverwerving:** verwerven van een taal die niet moedertaal is, maar ook niet dominant in de omgeving van het kind (vb. Nederlandstalige kinderen die Frans leren op school).
- **Meertaligheid:** mensen die de competentie hebben om meer dan één taal te begrijpen en te gebruiken op verschillende niveaus.

Tweedetaalverwervers houd je best het grootste deel van de tijd in hun heterogene klasgroep. Slechts 1 à 2 uur per dag kan je ze in aparte groepen laten oefenen en een taalbad voorzien. Houd dan de kring klein zodat individuele aandacht mogelijk is, beter groepjes van 2 tot 4 kinderen dan groepjes van 5 of meer. Bewaar de rijkdom van interactie en bouw bruggen met wat er in de grote groep gebeurt. Kies voor preteaching en voorsprongbenadering.

WIST JE DAT ...

- er vooral bij kansarme kinderen en anderstaligen een grote kloof is tussen de school- en thuiscultuur? Een positieve houding ten aanzien van de thuistaal zorgt ervoor dat kinderen zich meer gewaardeerd en aanvaard voelen. Bovendien is dit een belangrijke voorwaarde om tot taalontwikkeling te komen.
- kinderen die reeds op jonge leeftijd met andere talen in contact komen, vaak een positiever gevoel tegenover andere talen ontwikkelen?
- ouders met hun kinderen best de taal die ze zelf het beste beheersen, kunnen spreken? Taal is een manier om je emoties te uiten. Dat doe je het natuurlijkst in een taal waarin je de meeste woorden kent. Bovendien geldt het principe: hoe taalvaardiger je bent in je moedertaal, hoe taalvaardiger je kan zijn in andere talen.

BRON: WWW.KLASSE.BE

DON'T	DO!
<ul style="list-style-type: none"> • Beperk luisteropdrachten na een tekst tot het oplossen van vragen hierover. • Beperk je spreekonderwijs tot het beantwoorden van (vaak controlerende) vragen. • Verbied de thuistaal/dialect in de klas en op de speelplaats. • Geef zeer expliciet feedback op de taalvorm van kinderen, bv. 'Nee, we zeggen HET rek in plaats van de rek.' 	<ul style="list-style-type: none"> • Voorzie expliciete instructietijd voor spreken en luisteren. Bereid deze instructie goed voor. • Geef veel spreekkansen, wees niet bang dat je niet op ieder moment elk kind hoort spreken. Hoe meer simultane interactie, hoe meer spreekkansen en leerlingactiviteit. Duo- of groepswork zijn hiervoor geschikte werkvormen. • Corrigeer impliciet. • Zoek ook actief in andere leer domeinen (WO, MUVO ...) naar kansen om gericht luisteren en spreken in te oefenen. • Voorzie een reflectiemoment na de taak.